

КАЛИФ ХАКИМ ИБН АМР АЛАХ И ПАПА УРБАН II

Никола Тошић Малешевић*
Министарство одбране Републике Србије,
Универзитет одбране у Београду, *Војно дело*

Разарање и спаљивање цркве Васкрсења Христовог у Јерусалиму од стране калифа Хакима ибн Амр Алаха

Калиф Хахим ибн Амр Алах (985–1021),
познат и као Абу Али Мансур

Разарање и спаљивање цркве Васкрсења Христовог¹ у Јерусалиму извршио је фатимидски калиф Хахим ибн Амр Алах² који је по оцу био муслиман али чија је мајка била хришћанка.³ Наиме, 18. октобра 1009. године, калиф Хахим ибн Амр Алах наредио је уништавање и спаљивање цркве Васкрсења Христовог и околних зграда са њом повезаних. Он је, по сопственим речима, наводно био згрожен оним што је сматрао и, поменутог дана, у свом говору означио као „превару изведену од стране неверничких монаха⁴ приликом церемоније спуштања *Благодатног ог-*

ња.“ Ова церемонија се, иначе, одржава сваке године у цркви Васкрсења Христовог, приликом Ускршњег бдења које се одржава у ноћи између Велике суботе и Ускрса који увек пада у недељу. Према хроничару Јахја ибн Саиду ал-Антакију⁵ „нису униште-

* Аутор је спољни сарадник *Војног дела* и самостални истраживач – мастер историчар.

¹ Црква је позната и под називом црква Светог Грба.

² Познат је и као Абу Али Мансур. Владао је од 996. до 1021. године. Рођен је 985. а убијен је 1021. године.

³ Фатимидска држава тј. Фатимидски Калифат под владавином истоимене династије обухватала је у то време северну Африку и већи део Блиског Истока (укључујући и Палестину са Јерусалимом). Централно подручје те државе био је данашњи Египат, а престоница јој се налазила у Каиру (кога су Фатимиди и основали). Постојала је од 910. до 1171. године.

⁴ Калиф Хахим ибн Амр Алах је под термином *невернички монаси* мислио на хришћанске монахе или калуђере, како се још називају.

⁵ Јахја ибн Саид ал-Антаки (познат и као Јахја *Антиохијски* или Јахја *из Антиохије*), није познато када је рођен, а преминуо је око 1066. године. Био је арапски лекар и хроничар. Иако, како смо рекли, није позната година његовог рођења, зна се да се родио у Египту под влашћу Фатимида. Будући да се противио антихришћанским и антијеврејским прогонима калифе Хакима, напустио је Фатимидски Калифат и

не и спаљене само оне ствари које је било тешко срушити или сажежети ватром.“

Међутим, тврдња калифа Хакима о разлогу уништавања цркве Васкрсења Христовог није била истинита. Наиме, тај чин, као и све остале потезе прогањања хришћана којих је у време његове владавине било много, поменути калиф чинио је због прикривања свог хришћанског порекла са мајчине стране. Наиме, одређени слојеви муслиманског становништва су га због тога били оптужили да је прикривени хришћанин. Да би побио те тврдње, али такође и због тога што је и сам био нетрпељив према хришћанима и Јеврејима које је сматрао и називао неверницима који каљају једину, по њему, истинску верујућу религију – ислам, калиф Хаким је наредио уништавање поменуте цркве (као и многих других хришћанских богомоља) и сурово прогањање и угњетављење хришћана и Јевреја, који су престали тек након његове смрти 1021. године. Међутим, спаљивање и разарање цркве Васкрсења Христовог и поменути прогони болно су одјекнули међу хришћанима у Европи што ће, између осталог, бити један од разлога лаког прихватања крсташких ратова међу европским становништвом.

Говор папе Урбана II којим је позвао Европљане у Први крсташки рат

Папа Урбан II (1042–1099), рођен као Ед де Лажери

Године 1076. Јерусалим и Палестину заузели су Турци Селџуци и укључили их у своју државу.⁶ Убрзо после тога, у Европу су почеле пристизати вести у којима се говорило да су Турци Селџуци обесвећивали хришћанска света места и терорисали хришћански живаљ. Заиста, неки од ходочасника из Европе који су обилазили хришћанска света места у Јерусалиму, Палестини и другде по Блиском Истоку, још пре освајања Турака Селџука, а нарочито након њих, доживели су малтретирања или друге непријатности од стране локалних муслиманских власти или муслиманског становништва и о томе су, по повратку у Европу, причали људима. Међутим, иако су њихове приче биле у одређеној мери истините, они су, такође, често и преувеличавали своје патње.⁷

настанио у Антиохији у Сирији. Антиохија је у то време била под влашћу Византије (данас се град зове Антакија и налази се у саставу Турске). Његово главно дело *Анали* представља продужетак истоименог дела које је писао александријски хришћански патријарх Еутихије.

⁶ Држава је била позната под називом Селџучко Царство или Царство Турака Селџука.

⁷ Бројни европски ходочасници, враћајући се из Јерусалима, причали су по Европи тужне вести о животу хришћанског живља у том граду под муслиманском владавином. Наравно, иако је и ту било одређене истине, ходочасници су често преувеличавали патње поменутог живља.

Иако су идеје о освети за те неправде и повратку Јерусалима под хришћанску власт биле одавно присутне (а нарочито од спаљивања и рушења цркве Васкрсења Христовог у поменутом граду и терорисања хришћана које је у Фатимидском Калифату спроводио његов владар Хахим ибн Амр Алах) тек с проповедима енегричничких људи по Европи су заиста почели пружати подршку таквим плановима. Највише је утицао ватрени говорник, монах (калуђер) из француског града Амије-на познат као Петар *Пустуњак* или Петар *Амијенски*,⁸ који је у Палестини доживео малтретирања поменута у овом тексту. Подстакнут његовим говорима, као и позивом у помоћ византијског цара Алексија I Комнина⁹ чија је држава била угрожена сталним нападима Турака Селџука, поглавар римокатоличке цркве папа Урбан II¹⁰ сазвао је сабор у француском граду Клермону.¹¹ Сабор је 1095. године, због мноштва света који је на њега дошао, морао бити одржан на отвореном пољу. Дана 27. новембра најпре је ватрени говор одржао Петар *Пустуњак*, да би одмах после њега реч узео сам папа Урбан II и запаљивим говором изазвао опште опредељење за крсташки рат. У свом говору Урбан II упутио је позив на свети крсташки рат против муслимана (односно неверника, како их је звао, који каљају једину истинску верујућу религију – хришћанство) са циљем ослобођења Јерусалима. Позив је изазвао лавину одушевљења у Европи. Брзо је сакупљена велика војска и наредне, 1096. године, покренут је Први крсташки рат који се завршио освајањем Јерусалима од стране крсташке војске 15. јула 1099. године. Освајање је пратио велики, жесток и суров покољ муслиманског и јеврејског становништва града.¹²

Први крсташки рат (1096–1099) био је само први из низа у епохи крсташких ратова којих је укупно било девет. У тим ратовима дошло је до блиског сусрета хришћанског и муслиманског света као и европске и азијске културе али исто тако, обележени су и низом међусобних убистава, покоља, погрома и суровостима. Последњи, Девети крсташки рат предузет је 1271. године, док је последње крсташко упориште на Блиском Истоку, град Акра у данашњем Израелу, пало 1291. године у муслиманске руке. После тога, крсташке снаге се више никада нису вратиле на Блиски Исток. Овом приликом, читаоцима ћемо представити говор папе Урбана II на сабору у Клермону којим су, како смо напоменули, покренути крсташки ратови.

Говор папе Урбана II на сабору у Клермону 27. новембра 1095. године

Од Сиона се разлила реч Господња. Потеците сада ви потоци, што одатле истичете, врелу својему! Обрните своје мачеве, које једнако оштрите један против другога, на злотворе имена хришћанскога! Ви, угњетачи удовица и сирочади, ви

⁸ Петар *Амијенски* тј. Петар *Пустуњак* рођен је 1053. а умро је 1115. године.

⁹ Алексије I Комнин владао је Византијом од 1081. до 1118. године. Рођен је 1056. а преминуо 1118. године.

¹⁰ Папа Урбан II рођен је 1042. године у Француској као Ед де Лажери. Његов понтификат (владавина) је трајао од 1088. до 1099. године. Име Урбан II узео је када је изабран за папу 1088. године. Преминуо је 1099. године.

¹¹ Град се у то време звао Клермон док се данас зове Клермон-Феран.

¹² Крсташи су покољу подвргли Јевреје зато што су сматрали да помажу муслиманску владавину као и због хришћанског веровања да су издали Исуса Христа.

гладни вуци и гаврани, што се купате у крви браће своје, полетите у Палестину те окаљано оружје оперите тамо крвљу сараценском и селџучком! Војници ђавола, будите војници Бога живог, и ничега се не бојте под сјајном заставом његовом. Или ћете задобити победничке ловорике или венце мученичке, јер у овом светом рату пратиће вас потпуни опроштај свих грехова и богата награда небеских радости. Стога нека вас никаква веза не задржи код куће, већ имајте увек на уму речи Спаситељеве: „Ко мене ради остави своју кућу и имовину, оца, мајку, жену и децу, тај ће сто пута више добити и вечни живот наследити!“ На ноге, дакле, вође и војници, богати и сиромашни! Пустите слободног маха светом гневу који вас одушевљава и осветничкој жеђи која вас распаљује!